

Německo od rozdělení k opětnému sjednocení

Henry Ashby Turner, Jr.: Germany from Partition to Reunification. Yale University Press, New Haven and London 1992, 269 stran, ISBN 0-300-05345-2.

Publikace *Germany from Partition to Reunification* zachycuje vývoj v Německu od porážky fašismu v roce 1945 přes rozdělení na dva německé státy až k opětnému sjednocení v roce 1990. Vychází z bohaté literatury, je doplněna obrazovým materiálem a mapami. Pozornost zasluhuje zejména charakteristika situace po porážce nacismu v Německu a po nástupu období studené války.

Pro poválečný vývoj Německa byl důležitý vývoj koncepcí spojenců na poválečné uspořádání v Evropě. Přitom jasně můžeme sledovat úlohu rozdílných stanovisek mezi nimi. Ta se ještě vyhroutil po porážce hitlerovského Německa a po jeho rozdělení na okupační zóny – americkou, sovětskou, britskou a francouzskou. Zvlášť cíle okupační politiky Sovětského svazu se po postupimské konferenci čím dál tím víc odlišovaly od záměrů západních mocností. To se projevilo i v rozdílném formování nového německého politického života v západních zónách a v sovětské zóně.

S rostoucí intenzitou studené války rostla mezi sovětskou okupační zónou a západními okupačními zónami bariéra. Protože sílily rozpory mezi západními mocnostmi a Sovětským svazem, slábla spolupráce mezi nimi a s tím i možnost zachování jednotného Německa.

V roce 1949 vznikly dva samostatné německé státy – Spolková republika Německo (SRN) a Německá demokratická republika (NDR). Rovněž Berlín byl rozdělen na Západní Berlín (vznikl spojením amerického, britského a francouzského pásma) a na Berlín jako hlavní město NDR (vznikl ze sovětského pásma).

V SRN se začala obnovovat parlamentní demokracie, NDR nastoupila cestu budování socialismu podle sovětského vzoru.

Demokratický systém v SRN vycházel ze Základního zákona. Důležitou úlohu zde od počátku hrál federální parlament – Spolkový sněm.

Druhý německý stát – NDR – se začal vyvíjet odlišně. Rozhodující vliv na tento vývoj mělo jeho začlenění do sovětské sféry vlivu. „Vládnoucí strana SED se stala autoritativní silou, řízenou funkcionáři, kteří se plně podřizovali zájmům Moskvy.“¹ Rozšířily se represivní metody vlády.

Celá jedna etapa vývoje NDR se často nazývá po čelném komunistickém funkcionáři W. Ulbrichtovi. Autor publikace charakterizuje hlavní vnitropolitické rysy NDR v tomto období, způsob voleb, specifické znaky činnosti politických stran, státních orgánů i celé ústavy. Všimá si také důsledků represivních metod vlády režimu SED na kulturu a umění. V ekonomice zde probíhala socializace a „průmyslová expanze“.² Zaměření ekonomiky NDR odráželo plnou závislost na Sovětském svazu.

Samostatná kapitola je věnována povstání 17. června 1953, jeho bezprostředním příčinám v oblasti hospodářské i vnitropolitické, jeho průběhu a nakonec potlačení.

NDR byla postupně stále těsněji zapojována do sovětského bloku, v roce 1950 byla přijata do Rady vzájemné hospodářské pomoci a v roce 1954 ji Sovětský svaz prohlásil za suverénní stát. V roce 1955 se NDR stala členem Varšavské smlouvy. Nehledě na represivní metody Ulbrichtova režimu dosáhla do roku 1960 znatelného ekonomického pokroku v průmyslu i v zemědělství. Symbolem rozdělení Německa se od srpna 1961 stala Berlínská zeď mezi Západním Berlínem a Berlínem–hlavním městem NDR.

V hospodářství byl zaveden Nový ekonomický systém, utvářely se „socialistické koncerny“. Vrcholných výsledků bylo dosaženo v letech 1964–1967. V roce 1968 byla vydána nová ústava, z níž zmizelo právo na emigraci. Tehdejší Ulbrichtův režim se stavěl proti každému reformnímu hnutí.

Další kapitola je věnována historii SRN. Hodnotí dvě desítky let vlády Křesťansko-demokratické unie (CDU), vládu K. Adenauera, působení jeho ministra hospodářství L. Erharda a rozvoj „sociálního tržního hospodářství“.³ Ekonomická obnova v SRN proběhla tak rychle a úspěšně, že se začalo hovořit o „hospodářském zázraku“.⁴

Hlavním zahraničněpolitickým úsilím Adenauerovy vlády bylo začlenění SRN mezi západní demokracie. V roce 1955 se SRN stala členem Západoevropské unie i NATO. O dva roky později byly uzavřeny Římské dohody a na jejich základě bylo založeno Evropské hospodářské společenství, v němž SRN hrála klíčovou roli.

Zvláštní pozornost věnuje autor západoněmecké sociální demokracii, programu SPD z Godesbergu z roku 1959, hlavním politicko-filozofickým myšlenkám i sociální praxi. V roce 1966 vstoupila SPD do vlády a s CDU/CSU a FDP vytvořila Velkou koalici s kancléřem Kurtem Georgem Kiesingerem a ministrem zahraničí Willi Brandtem.

V následující kapitole je charakterizována sociálně liberální éra a později návrat ke konzervatismu v SRN. Vláda v čele s W. Brandtem v oblasti zahraniční politiky vystoupila s „novou východní politikou“.⁵ Byly uzavřeny smlouvy se Sovětským svazem, s NDR a s východními sousedy – s Polskem a s Československem.

Za kancléřství H. Schmidta byl jmenován ministrem zahraničí H.-D. Genscher. V hospodářském rozvoji se projevilo určité zpomalení. V zahraniční politice bylo nadále upevňováno západní spojení a zároveň se objevila snaha zlepšovat vztahy s východními sousedy.

Osmdesátá léta přinesla ve vnitropolitickém vývoji SRN opět změnu, kancléřem se stal H. Kohl a vládní koalici CDU/CSU-FDP.

Autor dále rozebírá příčiny a průběh zhroucení NDR a způsob sjednocení Německa. V sedmdesátých letech stál v čele NDR E. Honecker. V hospodářství i v politice se uplatňovala dominantní úloha SED. Díky „nové východní politice“ SRN byla opuštěna Hallsteinova doktrína a NDR dosáhla mezinárodního uznání i mimo sovětský blok, v roce 1973 se stala členem OSN. Oživily se i vzájemné vztahy mezi SRN a NDR.

V osmdesátých letech se postupně opět začalo projevovat v NDR zpomalování hospodářského růstu, potřeba hospodářských i politických reforem. Tehdejší vláda však zůstávala hluchá i vůči Gorbačovovu reformnímu hnutí v Sovětském svazu, což ve společnosti vyvolávalo politické napětí.

Masová emigrace z NDR do SRN na podzim roku 1989 bezprostředně přispěla k pádu režimu SED. Autor se pak podrobně zabývá všemi podstatnými vnitropolitickými i mezinárodně politickými událostmi, které předcházely opětovnému sjednocení Německa dne 3. října 1990.

Publikace je vhodná zejména pro studenty, kteří se zabývají danou problematikou, ale i pro širší veřejnost, protože poskytuje ucelený a přehledný obraz vývoje Německa od roku 1945 až do současnosti.

Ivona Řezanková

¹ Turner, Jr., H. A.: *Germany from Partition to Reunification*. Yale University Press, New Haven and London 1992, s. 47.

² Viz tamtéž, s. 65.

³ Viz tamtéž, s. 108.

⁴ Viz tamtéž, s. 109.

⁵ Viz tamtéž, s. 148.